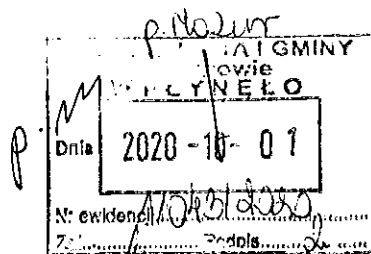

**ŚWIĘTOKRZYSKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW
W KIELCACH**

ZRRiD.RN.5140.1.13.2020

Kielce, 28.09.2020 r.

**DECYZJA
W SPRAWIE WPISANIA DO REJESTRU ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO**

Na podstawie art. 9 ust. 1, art. 3 pkt 1, art. 6 ust 1 pkt 1 lit. c oraz art. 89 pkt 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U.2020 poz.282) oraz art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U.2020 poz.256)

po rozpatrzeniu wniosku Gminy Kunów z dnia 23.04.2020 r., w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych Dworu w Chocimowie, zlokalizowanego na działce ewidencyjnej nr 369/1, obręb 0004 Chocimów, Gmina Kunów, powiat ostrowiecki,

**Świętokrzyski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Kielcach
orzeka o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych województwa świętokrzyskiego**

- Dworu w Chocimowie, na działce nr 369/1, obręb 0004 Chocimów, gmina Kunów, powiat ostrowiecki, województwo świętokrzyskie

jako element zabytkowego założenia parkowego zlokalizowany na terenie parku wpisanego do rejestru zabytków pod nr A.606, na podstawie decyzji WKZ w Kielcach z dnia 12.12. 1957 roku (na działkach ewidencyjnych nr 369/1 (całość), 232/1 (całość) oraz 230/30 (część) , obręb 0004 Chocimów, gmina Kunów, powiat ostrowiecki, województwo świętokrzyskie)

według opieczetowanego załącznika graficznego nr 1, stanowiącego integralną część niniejszej decyzji.

UZASADNIENIE

Gmina Kunów pismem z dnia 23.04.2020 r. złożyła wniosek o wpis do rejestru zabytków nieruchomych dworu w Chocimowie, Chocimów 75B, gmina Kunów, powiat ostrowiecki, na działce nr 369/1, obręb: 0004, Chocimów, dla której prowadzona jest księga wieczysta nr KI1O/00054739/2 w Sądzie Rejonowym w Ostrowcu Świętokrzyskim.

ŚWKZ w Kielcach, po weryfikacji kompletności wniosku, pismem z dnia 25.05.2020 r. zawiadomił o wszczęciu postępowania w sprawie oraz zwrócił się do Burmistrza Gminy Kunów i Starosty ostrowieckiego o upublicznienie tej informacji, stosownie do art. 9 ust. 3a i 3b cytowanej

ustawy o ochronie zabytków. Następnie, ŚWKZ w Kielcach pismem z dnia 07.07.2020 r. zawiadomił o terminie oględzin w sprawie, które odbyły się w dniu 31.07.2020 r. w obecności przedstawiciela wnioskodawcy (protokół i pełnomocnictwo w aktach sprawy). W trakcie oględzin zweryfikowano dotychczas zgromadzone informacje oraz aktualny stan techniczny obiektu, wskazując, że dwór znajduje się w zadowalającym stanie technicznym. Widoczne są jednak znaczne uszkodzenia tynków i gzymsów ścian zewnętrznych związane z nieszczelnościami dachu i orynnowania.

ŚWKZ w Kielcach pismem z dnia 21.08.2020 r. zawiadomił wnioskodawcę o zakończeniu postępowania dowodowego w sprawie, wskazując termin wydania decyzji do dnia 30.09.2020 r.

UZASADNIENIE MERYTORYCZNE

Chocimów to wieś położona na południowy-zachód od Kunowa w powiecie ostrowieckim, w północno-wschodniej części województwa świętokrzyskiego. Zabudowania wsi zlokalizowane są na północ i zachód od zespołu parkowo-dworskiego, powiązanego z układem dróg lokalnych krótką aleją dojazdową od zachodu. Park o nieregularnym owalnym obrysie od wschodu i południa otaczają lasy, sady i pola uprawne. Ze względu na liczny starodrzew park wyraźnie wyodrębnia się przestrzennie w panoramie okolicy, stanowiąc czytelny punkt orientacyjny, sam dwór pozostaje jednak niewidoczny.

Dobra Chocimów należały w średniowieczu do rodu Oksza, zwanych później Chocimowskimi, aż do końca XV wieku znaczącego rodu w powiecie sandomierskim. Już w XV wieku część ziemi nabyta została przez biskupa krakowskiego Wojciecha Jastrzębca i kardynała Zbigniewa Oleśnickiego. W latach 1603-1629 majątek należał do Mikołaja Oleśnickiego, a następnie do końca XVII wieku do rodziny Dembińskich, i wreszcie do Stanisława Popiela, podwojewódzkiego sandomierskiego. W 1787 król Stanisław August Poniatowski wizytował dwór w Chocimowie należący wówczas do Pawła Popiela, kasztelana sandomierskiego. W 1874 roku majątek obejmuje Antoni Popiel, notowany źródłach jako gospodarny i skrzętny zarządca, i to właśnie z jego osobą wiąże się powstanie istniejącego obecnie budynku dworskiego. Budynek zlokalizowany został w centrum powstałego w końcu XVIII wieku parku krajobrazowego o powierzchni 2,4 ha. Budowa dworu wiązała się zapewne z nowym rozplanowaniem parku, w tym urządzeniem obszernego, owalnego podjazdu przed elewacją południową. Elewacja północna, z obszernym tarasem, poprzedzona była rozległą polaną parkową. Według przekazów, w piętrowej części domu, tuż przy klatce schodowej mieściła się toaleta (na parterze i na piętrze). W budynku znajdowała się również kuchnia-kredens, w której jedynie podgrzewano potrawy przyrządzone w osobnej kuchni zlokalizowanej w drewnianym budynku usytuowanym na północny-zachód od dworu. Tam znajdował się również budynek mieszkalny dla służby. Zabudowania folwarczne znajdowały się na południe od dworu, wśród nich lodownia, pastewnik oraz kuźnia i gorzelnia, natomiast na wschód za parkiem były stawy rybne, obecnie zasypane. Jeszcze w 1890 roku w północno-zachodniej części parku ustawiono figurę Matki Boskiej. Całe założenie dworsko-parkowe ogrodzone było drewnianym płotem na murowanych słupach wieńczonych kulami.

Po śmierci Antoniego Popiela w 1902 roku, majątek obejmujący 1200 ha gruntów i trzy wsie przechodzi w ręce rodziny Cichowskich, a następnie Ośniałowskich. W 1933 roku dobra Chocimów i Śnieżkowice liczyły już tylko 552 ha. W 1940 roku w parku w Chocimowie ustawiono popiersie Aleksandra Wielopolskiego z 1853 roku, przeniesione z dworu w Sadłowiźnie. W 1942 roku dobra zajęte zostały przez zarząd okupacyjny, choć Ośniałowscy mieszkali tu jeszcze w 1943 roku, w tym Marian Ośniałowski, poeta grupy literackiej „Współczesność”.

Po II wojnie światowej w dworze umieszczono przedszkole i szkołę (do 2006 roku). W latach 1945-1948 wycięto szeroką aleję lipową wzdłuż alei dojazdowej do parku. Dobrze zachowany starodrzew został znacząco uszkodzony przez wichury w latach 60-tych i 80-tych. Do 1975 roku

w piętrowej części budynku znajdowały się mieszkania pracowników spółdzielni produkcyjnej oraz nauczycielskie. W latach 60-tych teren parku dostosowano do funkcji szkolnych, tworząc boiska w części południowej oraz wolnostojący budynek toalet. Wyasfaltowano część podjazdu, którego północny obrys nie pokrywa się z historycznym rozplanowaniem – oryginalny obrys powtarzają wtórne nasadzenia wierzb płaczących z początku lat 70-tych. Z budynków gospodarczych do dnia dzisiejszego przetrwały: dawna kuźnia, stajnie i budynek inwentarski z 1909 roku. Po dwukrotnych nieudanych próbach zbycia parku i dworu przez Gminę Kunów, od 2010 roku obiektem zarządzają lokalne stowarzyszenia.

Źródła podają, że **dwór w Chocimowie** powstał w 1868 r., a najpewniej w 1874 roku w formach historyzujących nawiązujących do estetyki neoklasycyzmu. Jest to niewielki budynek w typie niesymetrycznego dworu ziemiańskiego, który upowszechnił się na ziemiach Królestwa Polskiego w 2 połowie XIX wieku i wskazywany jest jako charakterystyczny dla zamożniejszych właścicieli ziemskich o pewnych aspiracjach ekonomicznych i obywatelskich. Zlokalizowany jest w centrum założenia parkowego, z reprezentacyjnym zajazdem przed zachodnią elewacją frontową (obecny pokrywa się niemal zupełnie z historycznym, obserwowanym na kartografii) i połąką parkową przed wschodnią elewacją ogrodową.

Dwór jest ustawionym w osi północ-południe murowanym budynkiem na rzucie prostokątna, z parterową częścią północną i piętrową południową, z osobnymi dachami na drewnianej konstrukcji słupowej (poddasza nieużytkowe). Budynek podpiwniczony, wnętrza w układzie amfiladowym, w części parterowej dwutraktowy, z szerszym traktem frontowym z sienią w pseudoryzalicy od zachodu, w narożu północno-zachodnim obecnie sanitariaty, dawniej prawdopodobnie kuchnia-kredens. Część piętrowa nieco wysunięta przed lica elewacji części parterowej, również dwutraktowa, z szerszym traktem frontowym, z zabiegową klatką schodową (zamkniętą) przy elewacji południowej. Wejście główne od zachodu poprzedzone szerokimi schodami do sieni głównej, wydzielonej częściowo drewnianym wiatrołapem, wejście od strony ogrodu poprzedzone obszernym tarasem z dwukierunkowymi schodami, ponadto wejścia w elewacjach szczytowych, przez małe sionki, zapewne do celów gospodarczych.

Elewacje obu części budynku o wspólnej artykulacji, symetrycznych podziałach, na dość wysokich cokółkach. Elewacje członowane prostokątnymi otworami okiennymi obramionymi profilowanymi opaskami oraz ciągłymi wydatnymi gzymsami: na parterze obu części na wysokości parapetów okien, nad oknami oraz podokapowymi (w części piętrowej gzyms międzykondygnacyjny, jako kontynuacja podokapowej części parterowej), oraz identyczny gzyms podokapowy części piętrowej. Pseudoryzalit frontowy zwieńczony trójkątnym naczółkiem, główne drzwi w jego osi, z dwoma symetrycznymi oknami, wszystkie zakończone półkoliście. Taras od strony wschodniej wysoko podniesiony, dostępny przez dwoje drzwi francuskich, dwuskrzydłowych, skomunikowany z ogrodem schodami dwukierunkowymi, łamanymi o wspólnym dolnym biegu. Tralkowe balustrady tarasu zastąpione metalowymi poziomymi barierkami.

Wewnątrz dobrze zachowany układ funkcjonalny uzupełniony jest o elementy oryginalnego wyposażenia w postaci stolarki: zwłaszcza wiatrołapów, okien zewnętrznych i wewnętrznych okienek w ścianach działowych, drzwi drewnianych płycinowych, parkietów klepkowych i podłóg deskowych, schodów dębowych z poręczą i tralkami; oraz obudowa kominka z czarnego marmuru i kilka pieców kaflowych, w tym jeden z dekoracyjnym zwieńczeniem i trzy stiukowe tarcze podlampowe.

Stan zachowania budynku jest dobry, najpoważniejsze prace wiążą się z koniecznością wymiany pokrycia dachowego nad częścią parterową w celu uszczelnienia i prawidłowego odprowadzania wód opadowych. Naprawy i uzupełnień wymagają tynki zewnętrzne, gzymsy i orygnowanie, prac estetycznych - schody i tarasy. Wnętrza wymagają uporządkowania, cenna stolarka

i wyposażenie oczyszczenia i zabezpieczenia, dzięki czemu będą mogły świadczyć o historii i metryce obiektu. Budynek po pracach remontowych, naprawczych i konserwatorskich z powodzeniem może być dostosowany do pełnionych już dziś funkcji społeczno-kulturowych.

Oceniając stan zachowania obiektu należy podkreślić, że powojenne użytkowanie w nowej funkcji nie przekreśliło zabytkowego charakteru obiektu, tak w jego szacie zewnętrznej, jak i w wewnętrznym układzie funkcjonalnym i wyposażeniu. Nieznaczne wtórne przekształcenia (sanitariaty, wymiana części powierzchni schodów, brak balustrady tarasu wschodniego, brak boniowania pseudoryzalitu zachodniego) są dobrze rozpoznawalne, częściowo udokumentowane na archiwalnych fotografiach i co najważniejsze – odtwarzalne. Najważniejsze jednak jest dobre zachowanie pierwotnego rozplanowania wnętrza i wyposażenia stolarskich, które wspólnie doskonale oddają charakter prowincjonalnego dworu ziemiańskiego z końca XIX wieku. Zachowana stolarka jest tym cenniejsza, że niemal kompletna i w stosunkowo dobrym stanie, stanowiąc nieliczny przykład tak dobrze zachowanych wnętrz historycznych.

Należy podkreślić, że nie mniej istotny jest kontekst przestrzenny dworu. Zabytkowe założenie parkowe – objęte wpisem do rejestru z 1957 roku – przetrwało do dzisiejszych czasów w zadowalającym stanie. Czytelny jest układ kompozycyjny i podział funkcjonalny, a położenie na płaskim wzniesieniu wyraźnie wyodrębnia skupisko starodrzewu w krajobrazie, dając piękny widok w kierunku północno-wschodnim i południowym. Dobrze zachowany dwór – którego zarówno elementy wewnętrzne jak i zewnętrzne posiadają historyczny charakter – stanowi wraz z parkiem cenny i integralny zabytek z końca XIX wieku.

Podsumowując cechy indywidualne obiektu oraz jego stan zachowania, wskazać należy że posiada on indywidualne, znaczące wartości historyczne wynikające ze znacznego stopnia autentyczności, tak w strukturze budowlanej jak i kształcie architektonicznym. Jednocześnie, idea stojąca za formą architektoniczną w nawiązaniu do popularnego w końcu XIX wieku historyzmu (w nurcie klasycystycznym) jest reprezentowana przez uporządkowaną, przemyślaną architekturę o niesymetrycznym układzie, co nie było rozwiązaniem powszechnym. Architektura uzupełniona o dobrze zachowane wnętrza stanowi kluczową wartość artystyczną zabytku, dając w przyszłości możliwość zaprezentowania spójnego, autentycznego obiektu dworskiego z końca XIX wieku w jego niemal oryginalnym charakterze. Lokalizacja na terenie parku wpisanego do rejestru stanowi wartość dodaną, tak w autentycznym kontekście przestrzennym jak i powiązaniach z zielenią komponowaną (wartości artystyczne).

Podkreślenia wymaga również, że konieczne prace budowlane i remontowe mają charakter zachowawczy, w większości estetyzujący, nie wpłyną znacząco na zmianę wartości zabytkowych obiektu, należy jednak dołożyć wszelkich starań by zachować jak najwięcej z oryginalnych elementów wyposażenia.

Tym samym, będący przedmiotem niniejszego postępowania dwór w Chocimowie spełnia wszelkie warunki wymagane przy wpisie do rejestru zabytków nieruchomych – posiada wskazane w art. 3 pkt 1 ustawy o ochronie zabytków wartości historyczne, artystyczne i naukowe oraz jego zachowanie leży interesie społecznym.

Wpisany do rejestru zabytków dwór znajduje się na terenie parku wpisanego do rejestru zabytków decyzją WKZ w Kielcach z dnia 12.12.1957 roku, figurującego obecnie w rejestrze pod nr A.606, który obejmuje nieruchomości numer 369/1 (całość), 232/1 (całość- aleja dojazdowa) oraz 230/30 (część – krzyż wotywny przy początku alei dojazdowej). Tak określony przedmiot ochrony uwzględnia wszystkie istotne elementy zabytkowego parku wpisanego do rejestru już w 1957 roku.

Granice założenia oraz jego elementy określono na załączniku graficznym, stanowiącym integralny element niniejszej decyzji.

Biorąc pod uwagę, że rozstrzygnięcie niniejszego postępowania w całości uwzględnia żądanie strony, zadecydowano jak w orzeczeniu.

POUCZENIE

Na podstawie art. 127 i art. 129 § 1-2 Kpa, od niniejszej decyzji stronie służy odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które należy wnieść za pośrednictwem Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach w terminie 14 dni od dnia jej otrzymania.

Zgodnie z art. 127a § 1 Kpa, w trakcie biegu terminu do wniesienia odwołania strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania wobec Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach. Z dniem doręczenia organowi oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do odwołania przez stronę postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna.

Załącznik 1. Mapa wskazująca lokalizację i zakres wpisu do rejestru zabytków – Dwór w Chocimowie.

Załącznik 2. Pouczenie o skutkach wpisu do rejestru zabytków nieruchomości.

Otrzymują (zpo):

1. Gmina Kunów
2. a/a (4x)

Do wiadomości:

3. Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie

Świętokrzyski Wojewódzki
Konserwator Zabytków w Kielcach

mgr prawa, mgr inż. Anna Żak

POUCZENIE
o skutkach wpisu do rejestru zabytków nieruchomych

Niniejsze pouczenie zawiera jedynie przybliżenie najważniejszych przepisów określających skutki wpisu do rejestru. Pełną treść przepisów zawiera ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j. t. Dz. U. z 2020, poz. 282.)

Wpisanie obiektów do rejestru zabytków pociąga za sobą skutki określone przepisami cyt. ustawy, w szczególności:

1. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:
 - 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
 - 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
 - 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
 - 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
 - 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury. (art. 5)
2. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. (art. 9, ust. 1)
3. Od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku. Zakaz, o którym mowa, dotyczy także robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie. (art.10a, ust. 1 i 2)
1. Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej, albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru. Skreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. (art.13, ust. 1, 5)
2. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza:
 - dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku,
 - uzgodnionego z WKZ programu prac konserwatorskich, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie,
 - uzgodnionego z WKZ programu zagospodarowania zabytku wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.(art.25 ust. 1, pkt 1, 2, 3)

W celu spełnienia w/w wymogów WKZ udostępnia właścicielowi lub posiadaczowi nieodpłatnie posiadaną dokumentację i umożliwia dokonanie niezbędnych odpisów. (art. 25 ust. 2)

3. W umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy, a także oddaniu w trwałą zarząd zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, przy określaniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku. (art. 26, ust. 1)
4. Na wniosek właściciela lub posiadacza Wojewódzki Konservator Zabytków przedstawia zalecenia konserwatorskie określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i konserwacji oraz zakres dopuszczalnych zmian. (art. 27)
5. Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami (art. 5) właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia WKZ o:

- uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku oraz zagrożeniu dla zabytku nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia lub zagrożenia;
 - zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości. **(art. 28)**
6. Organy ochrony zabytków, w czasie uzgodnionym z właścicielem, posiadaczem zabytku lub obiektu posiadającego cechy zabytku, mogą prowadzić badania w miejscu, w którym się ten obiekt znajduje **(art. 29 ust. 1)**. Za szkody wyrządzone w związku z badaniami, o których mowa w art.29.1 i art. 30.1, przysługuje odszkodowanie na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym. **(art. 29 ust. 3)**
 7. Właściciel lub posiadacz zabytku nieruchomego lub nieruchomości o cechach zabytku obowiązany jest udostępnić ten zabytek bądź nieruchomość wykonawcy badań w celu ich przeprowadzenia. **(art. 30 ust. 1)**
 8. Pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wymaga:
 - prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru,
 - wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku,
 - prowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych i archeologicznych
 - dokonywanie podziału,
 - przemieszczanie zabytku wpisanego do rejestru,
 - umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam, napisów
 - podejmowanie działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru. **(art. 36 ust.1)**
 9. Wojewódzki Konserwator Zabytków może uzależnić wydanie pozwolenia na prace przy zabytku od przeprowadzenia, na koszt wnioskodawcy, niezbędnych badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych. Egzemplarz dokumentacji badań jest przekazywany nieodpłatnie dla WKZ. **(art. 36 ust. 4)**
 10. Pozwolenia, o których mowa w art. 36.1, wydaje się na wniosek osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z nieruchomości, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego. **(art. 36 ust. 5)**
 11. Pozwolenie na prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru wydaje się również na wniosek osób fizycznych lub jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić te badania. **(art. 36 ust. 7)**
 12. Występujący z wnioskiem o pozwolenie na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub badań konserwatorskich i architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków zobowiązany jest zapewnić kierowanie tymi pracami lub badaniami przez osoby spełniające wymagania określone w ustawie tj. art. 37a ust.1 i 2, art. 37b ust 1 i 3, art. 37 d ust. 1 albo art. 37 e ust. 1. **(art. 36a)**
 13. Wojewódzki Konserwator Zabytków lub działający z jego upoważnienia pracownicy Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków prowadzą kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi. Czynności kontrolne przeprowadza się w obecności kontrolowanej osoby lub kierownika jednostki bądź osoby przez niego upoważnionej, w terminie obustronnie uzgodnionym. Kontrolujący uprawniony jest do wstępu na teren nieruchomości, oceny stanu zachowania i zabezpieczenia zabytku, sprawdzenia zgodności wszelkich działań podejmowanych przy zabytkach wpisanych do rejestru oraz prowadzonych badań z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu i zatwierdzoną dokumentacją, żądania informacji i dokumentów mających związek z zakresem kontroli. **(art. 38)**
 14. Z czynności kontrolnych sporządzany jest protokół, do którego osoba kontrolowana może wnieść umotywowane uwagi i zastrzeżenia. **(art. 39)**
 15. Na podstawie ustaleń wynikających z kontroli, w przypadku stwierdzenia nieodpowiedniego stanu zachowania kontrolowanego zabytku, wojewódzki konserwator zabytków może wydać zalecenia pokontrolne usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości, w określonym terminie, o ile ich charakter nie uzasadnia wydania decyzji o której mowa w art. 49. **(art. 40)**

16. W przypadku stwierdzenia, że działanie lub zaniechanie osoby kontrolowanej narusza przepisy art. 109-118 ustawy, wojewódzki konserwator zabytków kieruje zawiadomienie do organów ścigania o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia. **(art. 41)**
17. Wojewódzki Konserwator Zabytków wydaje decyzję o wstrzymaniu prac lub badań zabytku wykonywanych bez jego pozwolenia lub w sposób odbiegający od zakresu i warunków określonych w pozwoleniu. **(art. 43)**
18. W przypadku wykonania prac bez pozwolenia lub w sposób niezgodny z zakresem i warunkami określonymi w pozwoleniu, Wojewódzki Konserwator Zabytków wydaje decyzję nakazującą przywrócenie zabytku do poprzedniego stanu, uporządkowanie terenu lub doprowadzenie zabytku do jak najlepszego stanu we wskazany sposób i w określonym terminie – na koszt osoby, która dopuściła się naruszenia przepisów o zabytkach. **(art. 45)**
19. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać decyzję nakazującą przeprowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, jeżeli ich wykonanie jest niezbędne ze względu na zagrożenie zniszczeniem lub uszkodzeniem zabytku. **(art. 49)**
20. W przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, Starosta na wniosek WKZ, może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia. Przepisy o gospodarce nieruchomościami stosuje się odpowiednio. **(art. 50 ust. 3)**
21. Jeżeli nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, o którym mowa w ust. 3, zabytek nieruchomy może być na wniosek WKZ wywłaszczony przez Starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia tego zabytku, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami. **(art. 50 ust. 4)**
22. Osoba fizyczna lub prawna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku. **(art. 71)**
23. Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. **(art. 73)** Generalne zasady udzielania dotacji określono w art. 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80 cyt. ustawy.
24. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielana przez organ stanowiący gminy lub powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. **(art. 81)**
25. Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru zabytków, który nie powiadomił właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków (lub właściwego ministra do spraw kultury i dziedzictwa narodowego) o:
 - uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
 - zagrożeniu dla zabytku nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
 - zmianach dotyczących statusu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości;podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł. **(art. 107a)**
26. Osoba fizyczna lub jednostka administracyjna, która uniemożliwia lub utrudnia dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy podlega karze pieniężnej od 500 do 2000 zł. **(art. 107c)**
27. Kto bez pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków podejmuje przy zabytku działania wskazane w art. 36 ust. 1 ustawy lub realizuje je niezgodnie z zakresem i warunkami określonymi w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków podlega karze pieniężnej od 500 do 500 000 zł. **(art. 107d)**
28. Kto wbrew obowiązкови nie wykonuje zaleceń pokontrolnych, o których mowa w art. 40 ustawy, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 50 000 zł. **(art. 107e)**

29. Karę pieniężną uiszcza się w terminie 14 dni od dnia, w którym decyzja o jej nałożeniu stała się ostateczna. Wierzycielem należności z tytułu kar pieniężnych jest organ który nałożył kary i który przekazuje je na rachunek Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków. (art. 107f, 107h, 107i)
30. Dla kar pieniężnych stosuje się przepisy działu IV Kodeksu postępowania administracyjnego. (art. 107g)
31. Sprawca niszczenia lub uszkodzenia zabytku podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. (art. 108)
32. Właściciel lub posiadacz zabytku, który nie zabezpieczył go w należyty sposób przed uszkodzeniem lub zniszczeniem podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny. (art. 110)
33. Kto będąc właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków nie powiadomi WKZ o:
 - uszkodzeniu, zniszczeniu, kradzieży lub zagrożeniu dla zabytku - niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,
 - zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku nie później niż w terminie miesiąca od ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości, podlega karze grzywny. (art. 113)
34. Kto uniemożliwia lub utrudnia dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy, podlega karze grzywny. (art. 114)
35. Kto bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia prowadzi prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane lub badania przy zabytku wpisanym do rejestru lub roboty budowlane w jego otoczeniu, podlega karze grzywny. (art. 115)
36. Kto bez pozwolenia umieszcza na zabytku wpisanym do rejestru urządzenia techniczne, tablice, reklamy oraz napisy, podlega karze grzywny. (art. 118)
37. Kto nie wykonuje zaleceń pokontrolnych wydanych przez WKZ, podlega karze grzywny. (art. 119)

UWAGA:

Skutki prawne w zakresie uprawnień i obowiązków wynikających z wpisania obiektu do rejestru zabytków określone są również przepisami następujących ustaw:

1. Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (j. t. Dz. U. z 2017 r., poz. 912 ze zm.)
2. Ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatkach od spadków i darowizn (j. t. Dz. U. z 2017, poz. 833, 858 ze zm.)
3. Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (j. t. Dz. U. z 2017, poz. 1892 ze zm.)
4. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (j. t. Dz. U. z 2017 r., poz. 1785 ze zm.)
5. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (j. t. Dz. U. z 2017 r., poz. 788 ze zm.)
6. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (j. t. Dz. U. z 2018, poz. 142 ze zm.)
7. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (j. t. Dz. U. z 2017 r., poz. 1332, 1529 ze zm.)
8. Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (j. t. Dz. U. z 2017 r., poz. 1161 ze zm.)
9. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (j. t. Dz. U. z 2018 r., poz. 121 ze zm.)
10. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (j. t. Dz. U. z 2017 r., poz. 519 ze zm.)

